

(נפאכ)

לזכרו של ד"ר דב ירדן

(1911 - 1986)

י"ב תמוז תשמ"ז

נדיבתי — נפשי. פרוש זה מקורו בכתוב: תרדף כרוח נדיבתי (איוב ל טו), שפרשו אבן ג'נאח, ספר השרשים, ערך נדב: רוצה לומר נפשי. ובמובן זה משתמש הנגיד במלת "נדיבה" ככמה מקומות בשיריו, כגון: "בינות צלעי נדיבה, בעלות קטב רחפו הררים — והיא כם לא מרחפת" (נגליה ישרה 9), כלומר: בלבי שוכנת נפש אמיצה שגם בעת מרה, עה שאפילו הרים רועדים, אין היא רועדת (דוגמאות נוספות — ראה במהדורותי, מלון לשירת הנגיד, 433).

מעתה נוכל להבין את כוונת דברי גבירולי, שהיא: בלכבי ובכבדי ובכסלי, במעמקי המעמקים של נפשי, יוקדת מדורת אש, אשה עזה לרעי, עד שאני מוכן לתת לרעי אפילו את נפשי ואת חיי ואין עיני מרה בזאת. ועל צדקת דברי יוכל להעיד האל, בוחן כליות ולב.

ורעיון זה מביע משוררנו בשלושה מקומות נוספים: א. ביאליק-רבניצקי חול א, שיר ל 4: "ולו שאל אנוש רוחו ועיניו — נתנם לו בלי חמלה וחיסה". ב. שם, שיר סב 8: "יקר וגדיב לבב, יתן חייו — ובטרם ישאלו." ג תקון מדות הנפש, בראון, 96: "ואלו לא היתה בכפו אלא נפשו — היה מוסרה בנדיבות".

שאתן להם בשפע מרוחי האצילה". ולוין, תור הזהב, 80: "עד אתן לידידי נפשי, כלומר: אאציל עליהם מסירותי ואהבתי. נדיבתי — נפשי".

ופרושים אלה אינם מחוורים, שכן מה גדולה היא זו שיתן רע לרעיו חלק מחכמתו, או אפילו שיתן להם בשפע מרוחו האצילה, או גם שיאציל עליהם מסירותו ואהבתו, ומי רע ולא יעשה כזאת, ומה ההדגשה שמדגיש המשורר "ולא רעה בזאת עיני ולא כלי" — הלא אין בנתינת החכמה, או הרוח, או בהאצלת המסירות והאהבה לרעים משום הפסד לנותן, ואין המקבל אלא "כאדם שמדליק נר מנר, הנר דולק וחברו אינו חסר". ולא עוד אלא שהמאמר המוסגר "והאל עד אמת עלי" נראה כמוגזם: וכי הבטחה כעין זו, שרע ינהג עם רעיו בדרך המקובלת אצל כל הרעים שבעולם, חידוש ורבות יש בה, עד שזקוק המשורר להטריח את הקדוש כרוך הוא בכבודו ובעצמו, שיבוא ויעיד על אמתותה של הבטחה? אין זאת אלא שמדובר כאן על הבטחה גדולה וחשובה הרבה יותר, הבטחה שלא תאמן בלי עדיסוכלי ראייה.

ואמנם, את המפתח לפרוש הנכון אנו מוצאים כבר בפרושו של לוין, המפרש:

בערב יום הכיפורים תשמ"ז נהרג בתאונת דרכים בירושלים חוקר שירת ימי-הביניים, ד"ר דב ירדן. אנו מפרסמים בזה הערה קצרה משלו שהגיע למערכת ממש עם הידיעה על מותו. יהא זכרו ברוך.

מלשונו של רבי שלמה אבן גבירול: נדיבה — נפש

בשיר "נטש לו", (ירדן, חול א. שיר ק"ג, שורות 13-15), בתאור יחסו לרעיו, כותב רבי שלמה אבן גבירול:

ובלכבי מדורת אש ובכבדי ובכסלי
 עדי אתן למרעי — והאל עד אמת עלי
 נדיבתי, ולא רעה בזאת עיני ולא כלי

ופרשו ביאליק ורבניצקי במהדורתם (ספר שני, עמוד 33): "והחכמה כאש בוערת בכל קרבי ולא אשקט עד אשר אתן את נדיבתי, כלו, חלק מחכמתי לרעי וחברי ועיני לא תצר בהם בדבר זה. והאל עד אמת עלי הוא מאמר המוסגר". וכעין זה כתב שירמן שירים נבחרים, 126: "לא אשקוט עד